

*М.І. Макаренко, д-р екон. наук, проф.,
Українська академія банківської справи НБУ*

ТРАНСКОРДОННА МІГРАЦІЯ КАПІТАЛУ ЯК ФАКТОР ЗАГОСТРЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

Сучасні глобалізаційні процеси характеризуються посиленням мобільності капіталу та його активним переміщенням між країнами. Однією з найбільш дієвих причин руху капіталу є нерівномірність економічного розвитку держав, внаслідок якої капітал переміщується до країн з високою макроекономічною динамікою. Перехідні економічні системи являють собою привабливий об'єкт іноземного інвестування внаслідок капіталодефіцитної структури економіки, хоча стримуючим фактором тут можуть бути політична та соціально-економічна нестабільність.

Міжнародний ринок капіталу є досить структурованим не лише за соціально-економічною, але й за географічною ознакою. У сегменті Центральної та Східної Європи переважними реципієнтами інвестиційних ресурсів виступають Польща, Чехія, Угорщина, а також Словаччина і Словенія, країни Балтії. Серед них загострюється конкуренція за джерела надходження капіталу та його якість, оскільки не будь-який приплив іноземного капіталу служить позитивним фактором розвитку економіки. Так, придбання короткострокових зобов'язань на національному фондовому ринку нерезидентами є проявом спекулятивного характеру інвестування, оскільки у будь-яку мить, зумовлену ринковою кон'юнктурою, ліквідні вкладення здатні залишити національний фінансовий ринок.

Тому в закордонній спеціальній літературі проводиться чітке розмежування між переміщенням фінансового капіталу та іноземних інвестицій. Перше з них включає платежі за операціями із закордонними партнерами, надання позик (на строк не більше 5 років), придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів іноземних компаній винятково з метою розміщення капіталу, диверсифікації портфеля цінних паперів тощо. Саме цей процес активно розвивається в ході загострення конкуренції між інвесторами. Під іноземними інвестиціями розуміють таку міграцію капіталу, яка має на меті встановлення контролю й участь в управлінні компанією в країні, що приймає капітал. Зазначена форма міжнародного руху капіталу є найбільш сприятливою для країн з новоствореними (емерджентними) ринками.

Транскордонна міграція фінансового капіталу пройшла два етапи своєї активізації. Поворотним пунктом у глобалізації фінансових ринків став крах бреттонвудської системи фіксованих валютних курсів у 70-х роках ХХ ст. і прийняття розвиненими країнами заходів щодо дерегулювання внутрішніх фінансових ринків. Послаблення валютного контролю за переміщенням капіталу з боку центральних банків розвинених країн послужило імпульсом до бурхливого росту міжнародних потоків фінансового капіталу, проникнення

його на внутрішні ринки країн-реципієнтів. Лінію на лібералізацію доступу до внутрішніх ринків капіталу згодом підтримав Міжнародний валютний фонд, що сприяв лібералізаційним тенденціям у нових індустріальних країнах, а пізніше – у країнах з перехідною економікою. Відзначені інституціональні зміни в поєднанні із прогресом телекомунікацій значно знизили трансакційні витрати на здійснення міжнародних торговельно-фінансових угод, сприяючи інтернаціоналізації виробництва й обігу у світі.

Ще однією віхою на шляху лібералізації руху капіталу слід визнати 90-ті роки минулого століття, коли був послаблений державний контроль за внутрішніми і зовнішніми фінансовими угодами в більшості країн завдяки діяльності наднаціональних утворень – рішень “великої сімки”, багатосторонніх домовленостей у межах СОТ, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Міжнародного валютного фонду та інших організацій. У результаті лібералізації міжнародного та національних фінансових ринків значно зросла мобільність капіталу та конкуренція за сфери його вкладення.